

A „FOTELFORRADALMÁROK” RACIONÁLIS LÁZADÁSA?

AKTÍV FIATALOK MAGYARORSZÁGON, 2024

Szabó Andrea, Sebestyén Annamária, Oross Dániel és Susánszky Pál
szerkesztésében

Budapest, 2025

Copyright © szerzők és a szerkesztők, 2025
Minden jog fenntartva!

A kutatást a Nemzeti Ifjúsági Tanács finanszírozta.

Kiadó: HÖÖK -
ISBN: 978-963-88385-9-9

Borító: Brandtailor - Bali Luca
Tördelés: Brandtailor - Bali Luca
Olvasószerkesztők: Molnár Tibor, Pintér Sándor Benedek

Nyomdai előkészítés:

Felelős kiadó: Eszterhai Marcell

HÖÖK

TARTALOMJEGYZÉK

Szabó Andrea, Sebestyén Annamária, Oross Dániel, Susánszky Pál:
A „fotelforradalmárok” racionális lázadása?5

AZ EGYETEMISTÁK TÁRSADALMI, SZOCIÁLIS ÉS RENDSZERKÖRNYEZETE - HONNAN, HOGYAN, HOVÁ?..... 21

Susánszky Pál: Felsőoktatási elvándorlás az érettségi után23

Róbert Péter: Honnan jönnek az egyetemisták?37

Sövegjártó Virág:A felsőoktatás átalakulása és az ebből
fakadó érdekérvényesítési kihívások.....57

Fekete Mariann – Kobl Adrienn: Az oktatástól a politikai helyzetig71

Sebestyén Annamária – Susánszky Pál: Támogatás, közöny és kritika89

Kerpel-Fronius Balázs – Fényes Csongor: Állandóságok és átrendeződések
a felsőoktatásban tanuló fiatalok ideológiai orientációban.....107

Sebestyén Annamária:Civilek és párttagok a magyar egyetemisták
és főiskolások körében125

Szabó Andrea – Oross Dániel: A magyar nappali tagozatos
egyetemisták aktivizmusa, 2011–2024.....147

PÁRTOS POLARIZÁCIÓ: A NAPPALI TAGOZATOS HALLGATÓK ERŐSÖDŐ ÉS GYENGÜLŐ PÁRTKÖTŐDÉSEI 169

Farkas Eszter: Proteszt-szavazatot vagy kormányképes erőt
látnak a hallgatók a Magyar Kétfarkú Kutya Pártban?171

Kmetty Zoltán: Változatlan Fidesz?187

Bíró-Nagy András – Sebestyén Annamária:Ingatag pártpreferenciák,
növekvő közéleti aktivitás, stabil értékrend: progresszív egyetemisták
Magyarországon209

Sebestyén Annamária – Papházi Viktor: Radikális jobboldali fiatalok
az egyetemisták és főiskolások körében, 2024229

ADATFELVÉTELI, MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK 249

Szabó Péter: A nappali tagozatos egyetemisták válaszáadását befolyásoló
körülmények az Aktív Fiatalok Magyarországon 2024 adatfelvétele
tapasztalatai tükrében.....251

Szabó Andrea: A 2024-es Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás
módszertana.....263

A kötet szerzői.....267

Róna, D. – Szabó, A. (2012): A kutatás módszertana. In Szabó, A. (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I.* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–Budapest Corvinus Egyetem. 15–24.

Róna, D. – Szabó, A. (2017): A 2015-ös adatfelvétel módszertana. In Szabó, A. – Oross, D. (szerk.): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015).* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–MTA TK PTI. 208–210.

Sebestyén, A. (2019): A pártpolitikai aktivizmus előfeltételei a magyar nappali tagozatos hallgatók körében. In Szabó, A. – Susánszky, P. – Oross, D. (szerk.): *Mások vagy ugyanolyanok? A hallgatók politikai aktivitása, politikai orientációja Magyarországon (2019).* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–MTA TK PTI. 91–123.

Szabó, A. (2014): A kutatás módszertana. In Szabó, A. (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében.* Szeged, Belvedere Meridionale. 15–19.

Szabó, A. (2019a): *A hallgatók politikai integrációja, 2019.* Prága, Heinrich Böll Stiftung.

Szabó, A. (2019b): Baloldali egyetemisták és főiskolások, 2019. In Szabó, A. – Susánszky, P. – Oross, D. (szerk.): *Mások vagy ugyanolyanok? A hallgatók politikai aktivitása, politikai orientációja Magyarországon (2019).* Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–MTATK PTI. 195–220.

Szabó, A. (2025): A 2024-es Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás módszertana. In: jelen kötetben.

Szabó, A. – Sebestyén, A. Oross, D. – Susánszky, P. (2025): A „fotelforradalmárok” lázadása. In: jelen kötetben.

Radikális jobboldali fiatalok az egyetemisták és főiskolások körében, 2024

Bevezetés

Az Aktív Fiatalok Magyarországon kutatássorozat az első adatfelvételtől kezdve kiemelt figyelmet szentel a szélsőjobboldali-radikális szubkultúrához⁸⁵ valamilyen formában kapcsolódó egyetemisták és főiskolások vizsgálatára. Ennek apropóját kezdetben a nemzeti radikális politikai erő, a Jobbik Magyarorszáért Mozgalom 2009-es berobbanása és fiatal korosztályokban, különösen az egyetemi-főiskolai hallgatók körében szerzett népszerűségének a megértése adta (Róna-Sörös, 2012; Róna-Reich, 2014). A későbbi vizsgálatok pedig elsősorban a radikális jobboldali ifjúsági alcsoport méretének, valamint szociológiai és politikai karakterének változására koncentráltak a Jobbik térnyerésével, átalakulásával, majd visszaszorulásával párhuzamosan (Róna, 2017; 2019). Természetszerűleg a párt egyetemista szavazóbázisa sosem fedte le teljesen a radikális ifjúsági szubkultúra hallgatói szegmensének egészét, mégis e választói csoport hosszú időn keresztül fontos támpontot jelentett annak megismeréséhez.

Az utolsó, 2019-es adathullám óta eltelt időszakban bekövetkezett politikai átrendeződések egyik legnagyobb vesztesének a Jobbik tekinthető. 2024-re a párt népszerűsége a teljes felnőtt társadalomban tapasztaltakhoz hasonlóan a hallgatói rétegen belül is szinte elhanyagolhatóvá vált. A kétezertizedes évek közepén még 20 százalékos párt, 2024-es adatfelvételünk idejére mintegy 2 százalékos támogatottságú törpepárti szintre süllyedt.⁸⁶ A Jobbikra szavazás elveszítette a radikális jobboldali ideológia választásában játszott korábbi meghatározó magyarázóerejét (Szabó-Oross, 2024: 35). Ez azonban még nem jelenti egyúttal a radikális jobboldali egyetemista és főiskolás fiatalok eltűnését is, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy a Jobbik egykori alelnöke, Toroczka László vezette, 2018-ban alapított szélsőjobboldali Mi Hazánk Mozgalom 2024-ben mintegy öt százalékos támogatottságot tudhat maga mögött a hallgatók körében. Emellett több olyan új jobboldali párt is megjelent a politikai palettán, amelyekben az egykori Jobbik szimpatizánsok otthonra lelhetnek.

85 A kutatássorozat sokáig összefoglalóan „kuruc.info nemzedéknek” nevezte e fiatalok csoportját. Az elnevezés Szabó Andreától és Kern Tamástól ered, akik az Ifjúság2008 kutatás adatait elemezve 2011-ben elsőként vetették fel, hogy a többnyire passzivitást mutató magyar ifjúságon belül megfigyelhető egy relatíve élénk politikai életet élő, vékony réteg, amelyen belül két, egymástól jól elkülöníthető csoport azonosítható. Az egyiket „kuruc.info nemzedéknek” címkézték a nemzeti radikális szubkultúra számára elsődleges tájékozódási forrást nyújtó, azonos nevet viselő szélsőjobboldali hírportál után, míg a posztmateriális értékeket követő, zöld és demokratikus gondolkodású fiatalok alkotta másik csoportot „Critical Mass nemzedéknek” nevezték el, a körükben népszerű, 2004-től kezdve évről évre megrendezett Critical Mass kerékpáros felvonulás miatt (Szabó-Kern, 2011).

86 A 2024-es adatfelvételi hullám körüli politikai történésekről részletesen lásd: Szabó et al., 2025., jelen kötetben.

Tanulmányunkban a radikális jobboldali egyetemista és főiskolás fiatalok csoportját egyszerre közelítjük meg az ideológiai értékválasztás és a pártpreferencia mentén. Úgy véljük ugyanis, hogy e két kritérium által meghatározott csoportok tagjai nem feltétlenül azonosak egymással. Elemzésünkben megvizsgáljuk a két csoport átfedését és szociodemográfiai, valamint politikai karakterének hasonlóságait és eltéréseit. A vizsgálatunk során egyfajta viszonyítási alapként tekintünk a Jobbik hallgatói szavazóinak körében folytatott, korábbi vizsgálatok eredményeire (Róna-Sörös, 2012; Róna-Reich, 2014; Róna, 2017; 2019), elsődleges fókuszunk azonban a jelenre irányul: arra vagyunk kíváncsiak, hogy 2024-ben mely tényezők segítik elő a radikális jobboldali politikai identitást és a radikális jobboldali párt (2024-ben a Mi Hazánk Mozgalom) választását a hallgatók körében. E kérdés szükségszerűen vonja maga után a tényezők egymáshoz viszonyított súlyának komparatív elemzését is, vagyis annak a megválaszolását, hogy mely körülményeknek tulajdonítható nagyobb és melyeknek kisebb szerep a radikális politikai identitás és párt választásában.

Az alábbiakban első lépésben a radikális jobboldali hallgatókat azonosítjuk a mintánkon belül. Ezt követően bemutatjuk az elemzésünk során alkalmazott háttérváltozókat és módszereket, majd pedig az eredményeinket ismertetjük. Először az ideológiai alapon és a pártpreferencia alapján radikális jobboldali hallgatók társadalmi hátterét vizsgáljuk meg, majd a közélethez való viszonyukat és a politikai attitűdjeiket vesszük szemügyre, végül pedig mindezek egymáshoz viszonyított relevanciáját elemezzük. Tanulmányunkat a legfontosabb eredmények összegzésével zárjuk.

Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a mi hazánk mozgalom szavazóinak lehatárolása

A radikális jobboldali egyetemisták és főiskolások azonosításának kulcskérdése, hogy kit tekintünk pontosan e csoportba tartozónak a mintánkon belül. Az elemzésünk során e kérdést a fiatalok önmeghatározása alapján közelítjük meg. Ennek megfelelően radikális jobboldali hallgatónak tekintjük egyfelől azt, aki

- a baloldali – jobboldali ideológiai tengelyen a jobb szélső területre helyezi magát (1–7-ig terjedő skála 5–7 értéke),
- és aki egyúttal a mérsékelt – radikális ideológiai tengelyen a radikális térfélre (1–7-ig terjedő skála 5–7 értéke) sorolja önmagát.

Másfelől pedig azt is, aki

- a 2024-es adatfelvételünk alkalmával az expliciten szélsőjobboldali Mi Hazánk Mozgalmat jelölte meg az általa leginkább preferált politikai pártként.

Az első csoportba tartozókat ideológiai alapon, míg a másodikat pártpreferencia alapján radikális jobboldali hallgatóknak nevezzük.

1. táblázat. A magyar egyetemisták és főiskolások ideológiai önbesorolása a baloldali – jobboldali és a mérsékelt – radikális skálán, 2011/12–2024. (százalékos megoszlás) ⁸⁷

	baloldal	centrum	jobboldal
2011/12	20	41	39
2013	20	43	37
2015	18	47	36
2019	29	42	29
2024	40	34	25
	mérsékelt	centrum	radikális
2011/12	41	35	25
2013	43	36	22
2015	42	40	19
2019	49	35	15
2024	50	31	19

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2011–2024.

A kutatás eredményei alapján az Aktív Fiatalok első adatfelvétele óta jelentősen lecsökkent az önmagukat jobboldaliként definiáló fiatalok köre.⁸⁸ Amíg 2011/12-ben a megkérdezett nappali tagozatos egyetemisták és főiskolások 39 százaléka választott 5-ös, 6-os vagy 7-es értéket a baloldali – jobboldali ideológiai tengelyen, 2024-ben már csak a negyedük (25 százalék) nyilatkozott ekként. Ugyancsak csökkenő tendencia mutatható ki a radikális hallgatók arányában. 2011/12-ben a hallgatóknak pontosan negyede helyezte magát a mérsékelt – radikális ideológiai skálán a radikális térfélre, 2024-ben pedig már csak 19 százalékuk. Az is látható továbbá, hogy míg a jobboldali hallgatók arányában adathullámról-adathullámra csökkentést tapasztaltunk, addig a radikális hallgatók arányában az előző, 2019-es adatfelvételhez képest némi emelkedés következett be: 2024-ben pontosan ugyanolyan széles a radikális fiatalok tábora (19 százalék) a hallgatói népességben, mint 2015-ben (1. táblázat).

Az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatókat a fenti definíciónknak megfelelően a két halmaz metszeteként határozzuk meg, amelybe a 2024-es adatfelvétel tükrében 43 hallgató tartozik bele. Ez a teljes minta 5 százalékát jelenti. A két halmaz csökkenésével párhuzamosan a metszetük mérete is csökkent: 2011/12-ben még minden hatodik hallgató (16 százalék) radikális jobboldali ideológiájúnak számított, kevesebb mint egy évtized leforgása alatt azonban közel 10 százalékponttal csökkent az arányuk, az elmúlt 5 évben pedig hozzávetőlegesen stagnált. Adatainkból az is kiolvasható, hogy az Aktív Fiatalok mostani hulláma az első olyan a kutatássorozat történetében, ahol a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók csoport-

87 A kutatások módszertanáról részletesen lásd Róna-Szabó, 2012; Szabó, 2014.; Róna-Szabó, 2017; Szabó, 2019; a 2024-es hullámról lásd Szabó, 2025, jelen kötetben.

88 E tendenciát és annak társadalmi hátterét átfogóan vizsgálja jelen kötetben Kerpel-Fronius Balázs és Fényes Csongor (2025) tanulmánya.

jának mérete nagyjából azonos a radikális politikai párt (Mi Hazánk) hallgatói szavazótáborának méretével (2. táblázat). Érdeemes ezért közelebbről is szemügyre vennünk e fiatalok pártpreferenciáit.

2. táblázat. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és radikális jobboldali pártok szavazói és a két csoport metszete a teljes hallgatói népességen belül, 2011/12–2024. (százalékos megoszlás (fő))

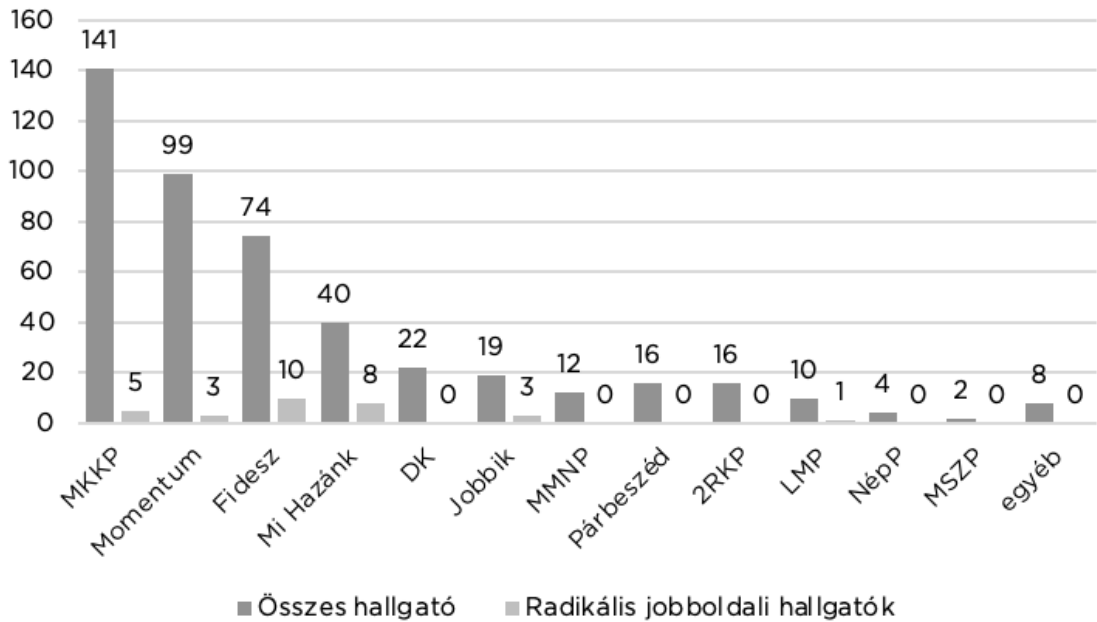
	Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók	Radikális jobboldali párt szavazói (2011/12–2019: Jobbik, 2024: Mi Hazánk)	A két csoport metszete
2011/12 (N=1497)	16 (249)	19 (289)	10 (150)
2013 (N=1300)	13 (166)	16 (212)	7 (97)
2015 (N=800)	12 (95)	20 (159)	7 (52)
2019 (N=800)	7 (53)	9 (70)	2 (15)
2024 (N=800)	5 (43)	5 (40)	1 (8)

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2011–2024.

Az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatóknak 70 százaléka nyilatkozott pártpreferenciájáról az adatfelvétel alkalmával, azaz megállapítható, hogy az átlagnál (42 százalék) jóval alacsonyabb a körükben az ismeretlen pártpreferenciájú és a pártot nem választó fiatalok aránya 2024-ben. Ez az eredmény alighanem arra utal, hogy e hallgatók számára döntően kielégítőnek bizonyul a pártok jelenlegi kínálata.

Az adatok tükrében a pártot választó radikális jobboldali hallgatók között a legnépszerűbb politikai szervezetnek 2024. február–márciusán a Fidesz bizonyult, amelyre mintegy harmaduk voksolt volna egy most vasárnap esedékes parlamenti választás alkalmával. A kormánypárttól nem sokkal lemaradva a Mi Hazánk Mozgalom következik. A dobogós pozíciók harmadik fokát pedig a teljes hallgatói minta körében 2024-ben legnépszerűbb Magyar Kétfarkú Kutya Párt foglalja el. Mindösszesen hárman szavaztak volna a csoport tagjai közül a Jobbikra és szintén hárman a Momentumra. A legújabb pártokat – Nép Pártján Mozgalom, a Mindenki Magyarországa Néppárt és a Második Reformkor Párt – egyikük sem választotta (1. ábra).

1. ábra. Pártpreferenciák az összes (pártválasztó) hallgató és a radikális jobboldali (pártválasztó) hallgatók körében, 2024 (fő)

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024.

Összességében tehát az látható, hogy pusztán kis átfedés van a Mi Hazánk szavazóbázisa és a radikális jobboldali hallgatói csoport között (8 fő – kb. a két csoport tagjainak 10 százaléka). E körülmény megerősíti egyfelől azon várakozásunkat, mely szerint a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók táborra szélesebb a radikális jobboldali Mi Hazánk szimpatizánsok körénél, másfelől pedig a két csoport elkülönült elemzésének szükségességére vonatkozó megközelítésünket is.

Az elemzésünk további részében a két csoport társadalmi és politikai jellemzőinek bemutatására térünk rá, mielőtt azonban ezt megtennénk, ismertetjük az alkalmazott háttérváltozókat és módszereket. Tekintve, hogy mindkét általunk vizsgált csoport kicsi elemszámú a mintákon belül, az eredményeinket óvatosan szabad csak interpretálni, azokra – a magas hibahatár miatt – legfeljebb, mint potenciális (további ellenőrzést igénylő) tendenciákra tekinthetünk.

Adatok és módszerek

Annak érdekében, hogy kutatási eredményeinket össze tudjuk hasonlítani a témában született korábbi Aktív Fiatalok tanulmányok eredményeivel, háttérváltozóink és módszereink megválasztása során nagyjából ezekre az elemzésekre támaszkodunk (Róna-Sörös, 2012; Róna-Reich, 2014; Róna, 2017; 2019). Vizsgálatunkban a háttérváltozókat három csoportját különböztetjük meg: a szociodemográfiai háttérváltozókat, a közélethez való viszonyt leképező változókat és a politikai attitűdöket megragadó változó-

kat. Az alábbi alfejezetekben részletesen bemutatjuk ezeket és alkalmazott módszereinket.

Szociodemográfiai változók

Az Aktív Fiatalok kutatásban vizsgált szociodemográfiai változók közül elemzésünkben a válaszadó nemét, életkorát, lakóhelyének típusát, szülők iskolai végzettségét, vallásosságát és anyagi helyzetét használjuk fel. Az életkor változóból a korábbi elemzésekhez hasonlóan dummy változót hozunk létre, ahol az 1-es érték a 18-21 éveseket, míg a 2-es érték a 22-29 éveseket jelöli. A lakóhely típusa a kérdezett állandó lakóhelyére vonatkozik, melyet a kutatás négy kategória mentén vizsgált: „község”; „egyéb város”; „megyei jogú város” és „Budapest”. A szülők iskolázottsága esetében egy olyan három kategóriás változót hozunk létre, amely egyszerre veszi figyelembe a kérdezett édesanyjának és édesapjának a végzettségét. Az 1-es érték azokat a nappali tagozatos egyetemi és főiskolai hallgatókat foglalja magában, akiknek mindkét szülője érettségizett vagy annál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik („nem diplomás családból származók”). A 2-es érték alá az egy diplomás szülővel rendelkezőket, míg a 3-as érték alá a két diplomás szülővel rendelkező hallgatókat soroljuk. A vallásosságot mérő változóból szintén dummy változót képezzük, ahol az 1-es érték a nem vallásos válaszadókat, míg a 2-es érték a vallásos válaszadókat jelöli. És végül, az eredeti ötkategóriás anyagi helyzet változót a könnyebb áttekinthetőség miatt 3 kategóriára szűkítjük: az 1-es érték az anyagi nehézségekkel küzdőket jelöli, a 2-es a jövedelmükből éppen hogy kijövő fiatalokat, míg a 3-as az előnyös anyagi helyzetűeket.

Közélet és politikai attitűdök

A radikális jobboldali hallgatók közélethez való viszonyának vizsgálata során két tényezőt veszünk szemügyre: a politikai érdeklődést és a közéleti aktivitást. Az Aktív Fiatalok kutatás a politikai érdeklődést ötfokú skálán mérte, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem érdekel a politika”, míg az 5-ös érték a „nagyon érdekel a politika” választ jelöli. A közéleti aktivitás mérésénél pedig a különböző konvencionális – vagyis a politikai intézményrendszerhez, aktorokhoz, hagyományos szervezetekhez kötődő (pl. választási és pártpolitikai részvétel, kampánytevékenység) – és nem konvencionális – az előbbieken túlmutató (pl. demonstráció, bojkott) – politikai részvételi formákban való jelenlétet vizsgáljuk meg a kérdést megelőző 12 hónapos időtávon belül.

A politikai attitűdök elemzésénél egyfelől a fiatalok demokratikus és diktatórikus politikai rendszerhez való viszonyát és a magyar politikai rendszerrel kapcsolatos elégedettségét vizsgáljuk, másfelől felhasználjuk a kutatás politikai értékorientációkra vonatkozó kérdésblokkját, amely egyrészt az autoriter értékekkel való azonosulás mértékét vette szemügyre, másrészt pedig a különböző társadalmi csoportokkal (pl. LMBTQ; cigányság; nők és bevándorlók) kapcsolatos értékítéleteket. Ez utóbbiak esetében a kutatás különböző állításokat fogalmazott meg e csoportokkal kapcsolatban, ame-

lyekkel való egyetértésüket a válaszadóknak egy 5-fokú skálán kellett mérlegelnie, ahol az 1-es érték az „egyáltalán nem értek egyet” választ jelölte, míg az 5-ös érték a „teljes mértékben egyet értek” választ.

Módszerek

Elemzésünkben az összefüggéseket kereszt táblák segítségével vizsgáljuk, és Khí-négyszet próbát alkalmazunk. A radikális jobboldali ideológia és a radikális jobboldali párt választása előfeltételeinek vizsgálata során binomiális logisztikus regresszió analízist használunk. Ez utóbbi előnyeként említhető, hogy megengedi mind a metrikus, mind a nem metrikus magyarázó változók alkalmazását, továbbá nem kívánja meg a varianciahomogenitás teljesülését és nem befolyásolja a modell változóinak eloszlása sem, így a lineáris regresszióval és a diszkriminancia-elemzésnél szélesebb körben használható. Elemzésünkben külön magyarázó modellt hozunk létre az ideológiai alapon radikális jobboldali csoportba tartozás és a radikális jobboldali párt szavazóbázisához tartozás interpretálására, majd a kettőt komparatív módon is megvizsgáljuk. Az adatok és módszerek áttekintése után a következő fejezetekben rátérünk eredményeink ismertetésére.

Eredmények

A radikális jobboldali hallgatók társadalmi háttere

Az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatók és a Mi Hazánkra szavazó hallgatók szociodemográfiai hátterét vizsgálva a 2024-es adatok alapján az első szembetűnő eredmény a csoportokon belüli nemek megoszlása esetében mutatkozik meg. Az előbbieket között szignifikánsan felülreprezentáltak a férfiak, amely megfelel az általános európai, valamint – a Jobbik szavazótáborát tekintve – a korábbi magyarországi tendenciáknak és az Aktív Fiatalok 2019 előtti hullámaiban tapasztaltaknak is (lásd: Róna, 2019: 165). Érdekes azonban, hogy a Mi Hazánk egyetemista és főiskolás szavazói között az ideológiai alapon radikális jobboldali társaikéhoz viszonyítva jóval kisebb és statisztikai értelemben sem tekinthető szignifikánsnak a nemek közötti különbség (3. táblázat).

3. táblázat. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk szavazói az egyes demográfiai csoportokban (nem, életkor, lakóhely, vallás, anyagi helyzet, a szülők iskolai végzettsége), 2024. (százalékos megoszlás)

		Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók	Mi Hazánk szavazók	Összes hallgató
Nem	Férfi	67*	54	47
	Nő	33*	46	53
Életkor	22–29 évesek	48	40*	56
	18–21 évesek	52	60*	44
Lakóhely	Budapest	20	13	23
	Megyei jogú város	44	28	30
	Egyéb város	24	33	27
	Község	12	26	20
Vallás	Vallásos	69*	78*	54
	Nem vallásos	31*	22*	46
Anyagi helyzet	Előnyös anyagi helyzetű	86	88	85
	Éppenhogyan kijön a jövedelmeiből	9	13	12
	Anyagi nehézségekkel küzdő	5	0	3
A szülők iskolai végzettsége	Nem diplomás szülővel rendelkezők	44	59	41
	Egyik szülő diplomás	19	18	24
	Mindkét szülő diplomás	37	23	35
Összes hallgató		5	5	100

*szignifikáns eredmények (p < 0,05).

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024.

A korcsoportok szerinti bontást nézve a fenti tendencia megfordul: ebben az esetben éppen a Mi Hazánk szimpatizánsai körében figyelhető meg statisztikailag szignifikáns eltérés a 18–21 évesek és a 22–29 évesek között. A Mi Hazánk Mozgalom jóval nagyobb táborot tudhat magáénak a 18–21 évesek körében (60 százalék), míg a magukat radikálisnak és jobboldalinak vallóknál ez a különbség szinte elhanyagolható mértékű.

E két tényezőtől túl egyedül a vallásosság esetében tapasztalunk szignifikáns eltérést mind az ideológiai alapon radikális jobboldali, mind a Mi Hazánkra szavazni vágyó hallgatók körében: a vallásos hallgatók ugyanis mindkét csoporton belül többségben vannak nem vallásos társaikkal szemben. Más, a 3 táblázatban felsorakoztatott szociodemográfiai változók tekintetében ugyanakkor nem mutathatók ki szignifikáns különbségek. Bár a lakóhely típusánál megállapítható, hogy az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatók a megyei jogú városokban vannak a legtöbben, a Mi Hazánk szavazóknál pedig leginkább budapesti alulreprézentalitásuk lehet szembevetendő, ezek a teljes hallgatói mintával összevetve nem kiugró adatok. Hasonló probléma figyelhető meg az anyagi helyzet esetében is – bár mindkét csoportban döntő többségben vannak az összességében előnyös anyagi

helyzettel rendelkezők, mindez alig különbözik az összes hallgató körében regisztrált eredményektől.

Végül a két csoport családi hátterét vizsgálva a Mi Hazánk szavazói körében találunk elsősorban az átlagtól eltérő értéket. A párttal szimpatizálók többsége (59 százaléka) elsőgenerációs értelmiségi (tehát diplomás szülővel nem rendelkező). Ez ismételt a korábbi Jobbik szavazók esetében is megfigyelt tendenciára emlékeztet, mivel az említett párt ugyancsak a hasonló háttérrel bíró hallgatók körében volt kiugróan népszerű (Róna, 2019: 166).

A radikális jobboldali hallgatók közélethez való viszonya és politikai attitűdjei

A korábbi kutatások a Jobbik egyetemista táborának átlag feletti politikai érdeklődéséről és kiemelkedő közéleti aktivitásáról számoltak be – különösen az olyan nem konvencionális politikai részvételi formákban, mint például az aláírásgyűjtés, a bojkott és a tüntetés (Róna, 2017; 2019). A 2024-es adataink e kérdésekben jelentős különbségeket jeleznek a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk egyetemista és főiskolás szimpatizánsai között. Érdekes ezért mélyebben szemügyre vennünk a két csoportba tartozók válaszait.

Eredményeink alapján a mostani radikális jobboldali ideológiájú hallgatók között az egykori Jobbik szavazókhoz hasonlóan az átlagot (2,94) jócskán meghaladó mértékű a politika iránti érdeklődés (3,58). Ezzel szemben a Mi Hazánk hallgatói szavazói csak átlag alatti értéket produkáltak a kérdést illetően (2,85). S ugyanez érvényes a hagyományos és a nem hagyományos politikai részvételi formák vonatkozásában is. Összességében a radikális jobboldali ideológiájú egyetemisták és főiskolások a teljes hallgatói társadalom átlagánál magasabb, míg a Mi Hazánk szavazói alacsonyabb politikai aktivitással jellemezhetők a vizsgált részvételi dimenziókban. Amíg az előbbieknél csak a harmada (33 százalék), addig az utóbbiaknál közel fele (45 százalék) egyetlen felkínált politikai tevékenységben sem vett részt a kérdezést megelőző 12 hónapban.

4. táblázat. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk szavazóinak jelenléte a politikai részvétel konvencionális és nem konvencionális formáiban, 2024.⁸⁹ (százalékos megoszlás)

		Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók	Mi Hazánk szavazók	Összes hallgató
Konvencionális	Választási részvétel (2022)	79	49	71
	Kampánytevékenység	9	5	7
	Politikussal való kapcsolatfelvétel	23	15	12
	Politikai pártban való részvétel	7	5	4
Nem konvencionális	Aláírásgyűjtés	14	23	21
	Politikai nyilatkozatok, petíciók, népszavazási kezdeményezés aláírása	36	36	32
	Törvényes demonstráció, tüntetés	14	10	25
	Spontán demonstráció, tüntetés	9	5	7
	Termékek bojkottja	28	10	23
	Politikai jelvény viselése	9	8	11
Átlagosan hány részvétel		1,47	1,15	1,39

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024.

A radikális jobboldali ideológiájú hallgatóknak valamennyi konvencionális politikai aktivitási formában átlagot meghaladó a jelenléte. Ezek közül is kiemelten magas a választási aktivitása (79 százalék) és élen járnak a politikai szereplőkkel való kapcsolatfelvételben is. Közel negyedük (23 százalék) lépett kapcsolatba politikussal, kormányzati vagy önkormányzati képviselővel a kérdezést megelőző egy esztendőn belül. Ezzel szemben a nem konvencionális aktivitási formák terén e fiatalok inkább a kisebb energiabefektetéssel járó participációs aktusokban – mint például a politikai nyilatkozatok, petíciók, népszavazási kezdeményezések aláírása és a termékek bojkottja – jelennek meg erőteljesebben, tüntetési aktivitásuk ellenben alacsony. Bár az is látható, hogy az átlagnál picivel magasabb a részvételük a spontán (előre be nem jelentett) politikai megmozdulásokban (4. táblázat).

A Mi Hazánk hallgatói szimpatizánsainak kifejezetten alacsony a választási részvétele a radikális jobboldali ideológiájú hallgatókhoz, de a hallgatói társadalom egészéhez viszonyítva is. Ebben ugyanakkor annak is szerepe van, hogy az előző parlamenti választások alkalmával közel harmaduk (31 százalék) életkoránál fogva még nem szavazhatott. Mindösszesen az ötödük mondta azt, hogy érdektelenségből vagy más okból nem járult urnához a 2022-es választásokon. Egy most esedékes hipotetikus választáson azonban mintegy felük biztosra ígérte részvételét, további 43 százalékuk pedig azt nyilatkozta, hogy valószínűleg elmenne. A többi hagyományos részvételi formában átlagos vagy átlag alatti a jelenlétük, egyedül a politikai szereplőkkel való kapcsolatfelvétel emelkedik ki valamelyest az ő körük-

ben is, ám még mindig messze elmaradnak ebben a tekintetben a radikális jobboldali ideológiájú társaik mögött. A nem konvencionális részvételi formák esetében a Mi Hazánk hallgatói táboráról is elmondható, hogy inkább a kisebb intenzitású bevonódást igénylő politikai aktivitások kerülnek náluk prioritásba, a tüntetési részvételük alacsony. Említésre méltó eredmény ugyanakkor, hogy a radikális jobboldali pártokkal szimpatizálókra általában jellemző politikai célú jelvényviselés és a külföldi áruk bojkottja alig fordul a körükben elő.

A Jobbik hallgatói közönségében a párt mérséklődésével párhuzamosan 2011/12 és 2015 között emelkedett a demokrácia mellett elkötelezettek aránya, ugyanakkor még így is jelentősen elmaradt a teljes hallgatói társadalomban tapasztalthoz képest. 2015-ben a Jobbik szavazóinak pontosan harmada nyilatkozta azt, hogy „a demokrácia minden más politikai rendszernél jobb”, 37 százalékuk rendszerközömbösnek bizonyult, 30 százalékuk pedig bizonyos körülmények között egy diktatúrát adekvátabbnak tartott a demokráciánál (Róna, 2017: 150). Az első jelentős áttörés ebben a tekintetben a 2019-es évben következett be, amikor a szavazóbázisnak már kicsivel több mint a fele (51 százalék) voksolt a demokráciára a diktatúrával szemben és csak körülbelül minden hatodik válaszadó (17 százalék) nyilatkozta azt, hogy egy diktatúra bizonyos körülmények között jobb lehet, mint egy demokrácia, a rendszerközömbös tábor mérete azonban inkább stagnálást mutatott (32 százalék) (Róna, 2019: 172).

A demokráciához való viszony tekintetében 2024-ben hasonló mintázat rajzolódik ki a Mi Hazánk hallgatói szavazóinál: 48 százalékuk demokráciapártinak, 35 százalékuk rendszerközömbösnek, míg 18 százalékuk bizonyos körülmények között diktatúrapártinak bizonyul. Érdekes eredményeket mutatnak ugyanakkor a radikális jobboldali ideológiájú egyetemisták és főiskolások is. Náluk ugyan elmarad a teljes hallgatói társadalomban tapasztalt 63 százalékos arányhoz képest a demokráciapártiak aránya, de az magasabb, mint a Mi Hazánk szavazói között (54 százalék). Kellően szűk körükben a rendszerközömbös tábor (16 százalék), ám kiemelten magas, mintegy 30 százalék a diktatúrát elfogadók aránya. Ilyen tendencia – a rendszerközömbös réteget meghaladó méretű diktatúrapárti tábor – a kutatás eredményei tükrében egyik párt szavazóbázisában sem mutatkozik, úgy tűnik tehát, hogy a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók bizonyulnak a leginkább megosztottnak a kérdésben.

Az általunk vizsgált két csoport véleményei a demokráciához való viszony-nyal ellentétben a magyar demokrácia megítélésében már relatíve hasonló- lónak bizonyulnak. Mindkettő hallgatói táboron belül jelentős eltérések mu- tatkoznak. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatóknak 52 százaléka, a Mi Hazánk hallgatói szimpatizánsainak 58 százaléka fejezte ki bizonyos fokú elégedetlenségét a magyar demokratikus politikai rendszerrel szemben. Mindkét csoportban relatíve magas, az átlagnál 14–20 százalékponttal na- gyobb ugyanakkor a magyar demokráciával inkább vagy teljesen elégedet- tek aránya (5. táblázat). Ezek az eredmények alighanem azt jelzik, hogy a

89 Elemzésünkben a választási részvétel esetében a megvalósult aktivitást, vagyis a 2022-es országgyűlési választásokon való részvételt vettük figyelembe, a többi részvételi dimenzió a kérdezést megelőző 12 hónapban végzett politikai aktivitásra vonatkozik.

vizsgált hallgatói táborokon belül egymástól elváló demokráciafelfogások vannak jelen, amelyek más és más viszonyítási pontot jelentenek a magyar politikai rendszer percepciója és működésének értékelése során.⁹⁰

5. táblázat. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk szavazóinak magyar demokráciával való elégedettsége, 2024. (százalékos megoszlás)

	Egyáltalán nem elégedett	Nem igazán elégedett	Többé-kevésbé elégedett	Teljes mértékben elégedett
Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók	19	33	44	5
Mi Hazánk szavazók	25	33	43	0
Összes hallgató	30	42	27	2

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024.

Hasonlóan a korábbi adathullámokhoz a 2024-es Aktív Fiatalok kutatás is külön kérdésblokkot szentelt annak vizsgálatára, hogy a válaszadók miként viszonyulnak bizonyos politikai és társadalmi jelenségekhez. E kérdések egy része az autoriter értékekkel való azonosulás felmérésére, másik része pedig a különböző, elsősorban marginalizált társadalmi csoportokhoz való viszony megismerésére szolgált (6. táblázat).

Eredményeink alapján a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk hallgatói szimpatizánsai egyaránt eltérő álláspontot képviselnek a tekintélyelvű értékekkel szemben elutasító és a marginalizált társadalmi csoportokhoz alapvetően liberálisan viszonyuló hallgatói társadalom többségéhez képest. Az is látható ugyanakkor, hogy egyes kérdésekben a Mi Hazánk szavazók, míg másokban a radikális jobboldali ideológiájú társaik rendelkeznek konzervatívabb véleménnyel. Így például megállapítható, hogy a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók a Mi Hazánk szimpatizánsokhoz képest kevésbé elfogadóak az autoriter gyermekneveléssel és kormányzással szemben, ellenben az azonos neműek házasságkötésével és a cigánysággal szemben az átlagpontok alapján éppen az utóbbiak bizonyulnak toleránsabbnak. A nemi szerepek hagyományos felfogása ugyancsak valamivel nagyobb támogatottságnak örvend a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók között, mint a Mi Hazánk hallgatói közönségében, míg a bevándorlás kérdése nagyjából hasonlóan érzékeny témának számít mindkét csoporton belül.

Ha az egykori Jobbik szavazókhöz viszonyítjuk az eredményeinket, akkor az mondható, hogy 2024-ben a Mi Hazánk hallgatói választói értékorientációikban a 2015-ös jobbikos egyetemistákhoz és főiskolásokhoz állnak a legközelebb, míg a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók az autoriter dimenzióban a Jobbik 2019-es szavazóihoz, a többi dimenzióban – gender, migráció, cigányság – viszont a jóval szélsőségesebb beállítottságú 2015-ös vagy még korábbi szavazótáborhoz (lásd: Róna, 2017: 151; 2019: 173).

90 E kérdést részletesen elemzi Sebestyén Annamária és Susánszky Pál e kötetben írt tanulmánya.

6. táblázat. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk szavazóinak politikai értékválasztásai, 2024. (1-5-ig terjedő skála átlagai, ahol az 1-es az „egyáltalán nem értek egyet”, míg az 5-ös a „teljes mértékben egyetértek”)

		Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók	Mi Hazánk szavazók	Összes hallgató
Tekintélyelvűség	A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a legfontosabb az engedelmesség és a tekintélytiszteltet	3,13	3,73	3,08
	Az országnak nem politikai programokra, hanem erőskezü vezetőkre van szüksége	2,81	3,03	2,70
Gender	A férfi dolga az, hogy pénzt keressen, a nőnek a háztartással és a gyerekekkel kell foglalkoznia	2,43	2,36	1,74
	Az azonos neműeknek is joga legyen házasságot kötni	2,39	3,01	4,09
Cigányság	A bűnözési hajlam a cigányok/romák vérében van	2,54	2,46	1,95
Migráció	A lehető legszigorúbb migrációs politikára van szükség	3,58	3,55	2,63

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024.

A fentieket összefoglalva elmondható, hogy 2024-ben a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók és a Mi Hazánk hallgatói szimpatizánsai közélethez való viszonyukban és politikai attitűdjeikben több ponton is rokonságot mutatnak az egykori Jobbik szavazókkal, ám ez a hasonlóság más és más dimenziókban nyilvánul meg a két csoporton belül. Így például a radikális jobboldali hallgatók inkább a politikai érdeklődésükben és aktivitásukban, míg a Mi Hazánk szavazói a demokráciához való viszonyukban hasonlítanak a korábbi jobbikos hallgatókhoz. Emellett jelentős különbségek is kirajzolódtak az adatokból. Amíg például a Jobbik egykori hallgatóinak elsősorban a nem hagyományos részvételi formákra koncentrált a politikai aktivitása, addig mind a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók között, mind pedig a Mi Hazánk szimpatizánsok között a konvencionális participációs aktusok élveznek prioritást ezekkel szemben. S ugyancsak az egykori jobbikosok véleményeitől eltérő a magyar demokratikus politikai rendszer működésének megítélése a két csoport körében. Mindkét tábor kellően megosztottnak bizonyul a kérdésben.

A radikális jobboldali ideológiai orientáció és a radikális jobboldali pártválasztás előfeltételei a nappali tagozatos hallgatók körében

Ahogy az elemzési módszerek ismertetése során már említésre került, az előfeltételek összevont vizsgálatához többváltozós, binomiális logisztikus regressziós modelleket használtunk, melyek megmutatják, milyen tényezők valószínűsítik a radikális jobboldali ideológiai orientációval való azonosulást, valamint a Mi Hazánkra, mint radikális jobboldali pártra történő szavazási szándékot. Mindkét jelenség vizsgálatához két-két külön logisztikus regressziós modellt hoztunk létre, melyekben ezen kimeneti tényezők – a

radikális jobboldali ideológiával való azonosulás és a Mi Hazánkra szavazás – szerepeltek függő változóként. Magyarázó változóként pedig a már fentebb elemzett társadalmi háttérrel, illetve politikai viselkedéssel és attitűdökkel kapcsolatos tényezőket vontuk be elemzéseinkbe. Tettük ezt két lépésben: először csak a szociodemográfiai változók hatásait vizsgáltuk (lásd függelék, 7. táblázat), majd ezt követően építettük be logisztikus regressziós modelljeinkbe a politikai viselkedés és attitűdök változóit az előzőleg alkalmazott szociodemográfiai háttérváltozók megtartásával (lásd függelék, 8. táblázat), így összesen négy modellt alkottunk.

A társadalmi háttérváltozók (nem, életkor⁹¹, a lakóhely településtípusa, válásosság, anyagi helyzet és a szülők iskolai végzettsége) hatásait vizsgálva egyértelműen látható, hogy a vallásosság az egyetlen változó, amely mindkét modellben szignifikáns előrejelzőnek bizonyul és egyben a legerősebb hatást gyakorolja mindkét modellben a függő változóra. Az 1-nél nagyobb esélyhányadosok pedig arra utalnak, hogy a „nem vallásossal” szemben a vallásos álláspont valószínűsíti az első modell esetében a radikális jobboldali ideológiai kötődést, a második modellben pedig a Mi Hazánkra történő szavazás szándékát. Emellett – külön vizsgálva a két modellt – az eredmények azt is megmutatják, hogy a női nem szignifikánsan valószínűsíti a radikális jobboldaltól *eltérő* ideológiai orientációt (ezt az egynél kisebb esélyhányados jelzi), míg a második modell esetében a fiatalabb életkor, valamint a szülők diplomásnál alacsonyabb iskolai végzettsége áll összefüggésben a Mi Hazánkra való szavazási szándékkal.

Bevonva a politikai viselkedéssel és attitűdökkel kapcsolatos változókat is (politikai érdeklődés, politikai részvételi formákban való aktivitás, a magyarországi demokráciával való elégedettség, a demokráciához való – absztrakt, elméleti szintű – viszony, illetve az eggyel korábbi fejezetben szintén elemzett politikai értékválasztással kapcsolatos változók), mindkét modell magyarázóereje (Nagelkerke-féle pszeudo-R²) egyértelműen növekszik. Ez esetben ugyanakkor nem található olyan tényező sem az újonnan bevont, sem a társadalmi-demográfiai háttérrel kapcsolatos változók közül, mely mindkét modellben szignifikáns volna; a vallásosság hatását a politikai attitűdváltozók bevonása háttérbe szorította, ennek eredményeként pedig már egyik magyarázó modellben sem bizonyul szignifikánsnak.

Az ideológiai alapú radikális jobboldali orientációt a fokozottabb politikai érdeklődés és a diktatúra bizonyos körülmények között való elfogadása valószínűsíti szignifikánsan (szemben a demokrácia minden más politikai rendszernél jobbnak ítéelésével), melyek közül az utóbbi változó gyakorolja az erősebb hatást a függő változóra, ahogy azt a nagyobb értéket mutató esélyhányados is jelzi. Ezzel szemben a Mi Hazánkra való szavazási szándékot a melegházasságot fokozottabban *elutasító* álláspont (egynél kisebb esélyhányados), valamint továbbra is a szülők nem diplomás mivolta való-

színűsíti szignifikánsan. Mindezek mellett szignifikáns befolyásoló tényezőnek bizonyul még a szülők iskolai végzettségének összesített (kategóriákra nem felbontott) változója is.

Összegzés

Tanulmányunkban az Aktív Fiatalok kutatás legújabb, 2024-es adathullámának segítségével vizsgáltuk meg a radikális jobboldali egyetemisták és főiskolások társadalmi és politikai jellemzőit. Annak érdekében, hogy minél teljesebben lefedjük e fiatalok körét a nappali tagozatos hallgatói társadalmon belül egyaránt elemzés alá vontuk az önbevallásuk alapján ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatókat és azokat is, akik a jelenlegi magyar pártpaletta felvállaltan radikális jobboldali tagját, a Mi Hazánk Mozgalmat választják, egyúttal arra a kérdésre is keresve a választ, hogy mekkora az átfedés a kettő között és melyek azok a tényezők, amelyek ma a leginkább hozzájárulnak az egyik, s a másik csoportba tartozáshoz.

Eredményeink arra mutattak rá, hogy bár az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatók és a Mi Hazánk hallgatói szimpatizánsai 2024-ben közel azonos méretű táborot alkotnak a hallgatói társadalomban, döntő részt nem ugyanazok a hallgatók találhatók az egyik és a másik csoportban. Bár nem volt olyan Aktív Fiatalok adatfelvétel az eddigiekben, ahol a két csoport átfedte volna egymást, de az első három adathullám során még mintegy 25 százalék körüli volt a két csoport metszete, amely a Jobbik kiszorulásával és a Mi Hazánk színrelépésével 10 százalék körüli méretűre csökkent 2019-re és tovább szűkült 2024-re.

Az ideológiai alapon radikális jobboldaliként definiált fiatalok többségben a kormánypárt és más ellenzéki pártok szavazói között lelhetők fel. Ez persze még nem feltétlenül jelenti azt, hogy a két csoport tagjai társadalmi és politikai karakterükben is különböznek egymástól, sőt, elemzésünk éppen arra világított rá, hogy több tekintetben is hasonlítanak egymáshoz. Társadalmi háttérüket vizsgálva megállapítottuk, hogy mindkettő csoport alapvetően előnyös anyagi helyzetű fiatalokból tevődik össze, és az ideológiai alapon és a pártszimpátia alapján radikális jobboldali hallgatók a vallásosságukban is osztoznak egymással. A közélethez való viszonyuk vonatkozásában pedig azt láttuk, hogy a két csoport egyaránt elmarad az átlagtól a demokrácia melletti elköteleződésben és tagjaik a konvencionális és a kisebb energiabefektetést igénylő aktivitási formákat részesítik előnyben, ha a politikai részvétel kerül terítékre. Egy további hasonlóság mutatkozott a magyar politikai rendszer működésének megítélésében. Míg a hallgatói társadalom közel háromnegyede elégedetlen volt 2024 elején a magyar demokrácia állapotával, addig mind a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók, mind pedig a Mi Hazánk hallgatói szimpatizánsai erősen megosztottnak bizonyultak a kérdésben.

A fenti hasonlóságok mellett vizsgálatunk jelentős eltéréseket is regisztrált a két csoport között, s elemzésünk tükrében ezek a különbségek számossabbak a rokon jegyeknél. Bár a radikális jobboldali ideológiájú hallgatók

91 Ez esetben nem a fentebb említett korcsoportokat, hanem az életkor folytonos (életkori értékeket tartalmazó) változóját alkalmaztuk.

és a Mi Hazánk szimpatizánsok között egyaránt felülreprezentáltak a férfiak és a 18-21 évesek, megállapítottuk, hogy a férfiak dominanciája sokkal erőteljesebben az előbbiek, míg az egészen fiatal szavazók dominanciája az utóbbiak karakterszámjegye. A radikális jobboldali ideológiájú hallgatók többségben fővárosi és vármegyei jogú városok lakói, míg a Mi Hazánk szavazók javarészt a kisebb településeken és községekben lelhetők fel. Az előbbiek között felülreprezentáltak a diplomás szülővel rendelkezők, míg az utóbbiak között éppen ellenkezőleg, a diplomás szülővel nem rendelkező, elsőgenerációs értelmiségi fiatalok vannak többségben. Ezen jellemzők alapján az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatók a Jobbik 2019-es egyetemista és főiskolászavazóihoz, míg a Mi Hazánk szimpatizánsok a Jobbik 2015-ös és korábbi hallgatói szavazóihoz hasonlítanak inkább.

A szociodemográfiai háttér mellett az értékválasztások terén is karakteres különbségek mutatkoztak. Az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatók csoportja a Mi Hazánk hallgatói közönségével szemben kevésbé azonosul az autoriter értékekkel, ellenben hozzájuk képest intoleránsabb az azonos neműek házasságkötésének legalizálásával, a hagyományostól eltérő nemi szerepmegosztással és a cigánysággal szemben. Egyedül a bevándorlás kérdése tekintetében mutatkozott egyetértés a két csoport között, melynek értelmében mindkét tábor a lehető legszigorúbb migrációs politikát érez szükségesnek a bevándorlás problémájának kezelésében. Mint megállapítottuk, ezek az értékorientációk a Mi Hazánk szavazókat a 2015-ös jobbikos egyetemistákkal és főiskolásokkal rokonítják, míg az ideológiai alapon radikális jobboldali hallgatókat részint a demokratikusabb álláspontokat képviselő 2019-es, részint ugyanakkor az egyes társadalmi csoportokkal szemben előítéletesebb 2015-ös és korábbi Jobbik szavazókkal.

Végül tanulmányunk zárásaként többváltozós statisztikai (binomiális logisztikus regressziós) modellek segítségével megvizsgáltuk, hogy mindezen szociodemográfiai és politikai viselkedéshez, illetve attitűdökhöz kapcsolódó tényezők közül melyek valószínűsítik valóban szignifikáns mértékben a radikális jobboldali orientációt, valamint a Mi Hazánkra való szavazási szándékot. Elemzésünket két lépésben végeztük el: először csak a társadalmi háttér változóinak bevonásával, majd második lépésként hozzátettük elemzési modelljeinkhez a politikai viselkedés és attitűdök változóit. Az eredményeink megmutatták, hogy kizárólag szociodemográfiai változók bevonása esetén a vallásosság valószínűsíti elsősorban a radikális jobboldali orientációt mind ideológiai kötődés, mind pártszimpátia szempontjából. Emellett – összhangban a fentebb írtakkal – a radikális jobboldali értékválasztás összefügg a nemmel (a női nem az ettől eltérő értékválasztást valószínűsíti), míg a Mi Hazánkos pártpreferenciát valószínűsíti a fiatalabb életkor és a szülők diplomásnál alacsonyabb iskolai végzettsége, tehát a nappali tagozatos hallgatók elsőgenerációs értelmiségi mivolta.

A társadalmi háttérváltozók és a politikai magatartás- és attitűdváltozók együttes vizsgálatakor viszont eredményeink egyértelműen megmutatták, hogy a radikális jobboldali értékválasztás és a Mi Hazánkra történő szava-

zási szándék előfeltételei eltérnek egymástól. Előbbi értékválasztást a politika iránti (fokozottabb) érdeklődés és a diktatúra bizonyos körülmények között való előnyben részesítése, míg a radikális jobboldali pártválasztást az azonos neműek házasságának elutasítása és – ismételt – a szülők diplomásnál alacsonyabb iskolai végzettsége valószínűsíti. A vallásosság hatása viszont e modellekben már nem érvényesült. Mindez megerősíti fentebb kifejtett álláspontunkat, miszerint a radikális jobboldali értékrenddel bíró, valamint a Mi Hazánkkal szimpatizáló hallgatók csoportja nem fed egymást annak ellenére sem, hogy vannak hasonlóságok is közöttük. Mivel mindkét csoport viszonylag kisméretűnek számít a teljes 2024-es hallgatói mintán belül, így ennél messzemenőbb következtetéseket nem lenne egyszerű levonni, de eredményeink alapján úgy tűnik, hogy a kétezertizedes évek első felének kuruc.info-nemzedéke már sem politikai súlyát, sem egységét tekintve nincs igazán jelen eredeti formájában a nappali tagozatos hallgatók körében. Az értékválasztás alapján radikális jobboldalinak tekinthető és a Mi Hazánkos hallgatók csoportjai közül ugyanakkor utóbbi áll közelebb a Jobbik mérséklődés előtti szavazótáborához, még ha e csoport mérete már messze nem akkora, mint a Jobbik „rég” hallgatói szimpatizánsi köre.

Hivatkozott irodalom

Róna, D. – Reich, J. (2014): „Nemzetiek”, rendpártiak, elsőgenerációs értelmiségiek és közösségre vágynak. A Jobbik egyetemista-főiskolászavazói. In Szabó, A. (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia – radikalizmus – posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Budapest–Szeged, Belvedere Meridionale–MTA TK PTI. 151–172.

Róna, D. – Sörös, A. (2012): A kuruc.info nemzedék. Miért népszerű a Jobbik a fiatalok között. In Szabó, A. (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók, 2012: apátia, radikalizmus, posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I*. Szeged, Belvedere Meridionale. 113–156.

Róna, D. (2017): „Kuruc.info – nemzedék” helyett „Cukikampány-nemzedék: A Jobbik fiatalok közötti kiemelkedő támogatottságának okai. In Szabó, A. – Oross, D. (szerk.): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)*. Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–MTA TK PTI. 140–158.

Róna, D. (2019): Múló dicsőség? A Jobbik egyetemisták közötti támogatottsága 2019-ben. In Szabó, A. – Susánszky, P. – Oross, D. (szerk.): *Mások vagy ugyanolyanok? A hallgatók politikai aktivitása, politikai orientációja Magyarországon (2019)*. Prága–Budapest–Szeged: Heinrich Böll Stiftung–MTA TK PTI–Belvedere Meridionale. 163–180.

Róna, D. – Szabó, A. (2012): A kutatás módszertana. In Szabó, A. (szerk.): *Racionálisan lázadó hallgatók 2012: Apátia – Radikalizmus – Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében I*. Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–Budapesti Corvinus Egyetem. 15–24.

Róna, D. – Szabó, A. (2017): A 2015-ös adatfelvétel módszertana. In Szabó, A. – Oross, D. (szerk.): *Csendesek vagy lázadók? A hallgatók politikai orientációi Magyarországon (2011–2015)*. Szeged–Budapest, Belvedere Meridionale–MTA TK PTI. 208–210.

Szabó, A. – Kern, T. (2011): A magyar fiatalok politikai aktivitása. Előzmények az ifjúság politikai szocializációjának jellegzetességei a rendszer-transzformációt megelőzően és

azt követően. In Bauer, B. – Szabó, A. (szerk.): *Arctalan nemzedék. Ifjúság 2000-2010. Tanulmánykötet*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. 37-80.

Szabó, A. – Oross, D. (2024): *A magyar egyetemisták politikai gondolkodása és integrációja 2024-ben*. Budapest, HÖÖK – NIT.

Szabó, A. (2014): A kutatás módszertana. In Szabó, A. (szerk.) *Racionálisan lázadó hallgatók II. Apátia - Radikalizmus - Posztmaterializmus a magyar egyetemisták és főiskolások körében*. Budapest–Szeged, Belvedere Meridionale–MTA TK PTI. 15–18.

Szabó, A. (2019): *A magyar egyetemisták és főiskolások politikai integrációja 2019-ben*. Prága, Heinrich Böll Stiftung.

Szabó, A. (2025): A 2024-es Aktív Fiatalok Magyarországon kutatás módszertana. In jelen kötetben.

Szabó, A. – Sebestyén, A. Oross, D. – Susánszky, P. (2025): A „fotelforradalmárok” lázadása. In: jelen kötetben.

Függelék

F7. táblázat

A binomiális logisztikus regresszió eredményei: az ideológiai alapon és a párt-szimpatia alapján radikális jobboldali orientáció szociodemográfiai előfeltételei, 2024.

Magyarázó változók	Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók		Mi Hazánk szavazók	
	B	Exp(B)	B	Exp(B)
Nem: nő	-0,922**	0,398	(-0,287)	0,751
Életkor	(-0,070)	0,932	-0,209**	0,811
Vallásos	0,971**	2,640	1,193***	3,296
Szülői háttér: nem diplomás	(0,219)	1,245	0,934**	2,543
Konstans	(-0,981)		-9,077**	
Nagelkerke-R2	0,075		0,110	

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024. Csak azon változók kerültek a táblázatban feltüntetésre, melyek legalább az egyik modellben szignifikánsnak bizonyultak (p < 0,05).

Jegyzet: Referencia-kategóriák: férfi; nem vallásos; mindkét szülő diplomás.

Szignifikancia: *** p=0.000, ** p=0.01, * p=0.05 (zárójelben: nem szignifikáns)

F8. táblázat

Logisztikus regressziós eredmények politikai attitűdváltozók és szociodemográfiai változók bevonásával, 2024.

Magyarázó változók	Radikális jobboldali ideológiájú hallgatók		Mi Hazánk szavazói	
	B	Exp(B)	B	Exp(B)
Politika iránt érdeklődik	0,733***	2,166	(0,107)	1,113
A diktatúrát bizonyos körülmények között elfogadja	1,251**	3,495	(0,590)	1,804
A melegházasságot elfogadja	(-0,313)	0,732	-0,317*	0,728
Szülői háttér: nem diplomás	(0,056)	1,058	0,999**	2,715
Konstans	(-18,222)		(21,396)	
Nagelkerke-R2	0,325		0,232	

Forrás: Aktív Fiatalok Magyarországon, 2024. Csak azon változók kerültek a táblázatban feltüntetésre, melyek legalább az egyik modellben szignifikánsnak bizonyultak (p < 0,05).

Jegyzet: Referencia-kategóriák: a demokrácia minden más politikai rendszernél jobb; mindkét szülő diplomás.

Szignifikancia: *** p=0.000, ** p=0.01, * p=0.05 (zárójelben: nem szignifikáns)